ZHETYSU UNIVERSITY
1972

Jetisý ýnıversıteti

№10 (235)
27 qazan
2023 jyl

JETISỲ OBLYSTYQ QOĞAMDYQ-SAIASI JASTAR GAZETI
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ МОЛОДЕЖНАЯ ГАЗЕТА ОБЛАСТИ ЖЕТІСУ

РЕСПУБЛИКА КҮНІ ҚҰТТЫ БОЛСЫН!

Құрметті әріптестер!

Сіздерді республикамыздың әр азаматы үшін айтулы мереке – 25 қазан Республика күнімен шын жүректен құттықтаймын!

Тәуелсіздігіміздің алтын тұғыры, елдігіміздің бастауы саналатын Республика күнінің маңызы зор. Бұл күн – егемендік алуға зор үлес қосқан еліміздің жалынды жастарының ерлік істеріне, батырларымыздың рухына тағзым ету күні.

Дәл осы күні 1990 жылы Қазақстанның Егемендігі туралы декларация қабылданды. Бұл тарихи құжат – ел тәуелсіздігінің алғашқы қадамы болды.

Осы орайда, бұл күнге ерекше құрметпен қарап, мерекенің мән-маңызын жас ұрпаққа кеңінен насихаттауымыз керек.

Жаңа мазмұнды ұлттық мерекеде баршаңызға зор денсаулық, игілік пен бақыт, ынтымағы жарасқан ырыс тілеймін!

Еліміздің ғылымы мен жоғары білімінің дамуы, кемелденуі жолындағы еңбектеріңіз табысты, барлық бастамаларың сәтті болсын.

Көкбайрағымыз бейбіт аспан астында желбіреп, әлемге таныла берсін.

Мереке құтты болсын!

Қуат БАЙМЫРЗАЕВ,
Басқарма төрағасы – Ректор.

ЖУ-ДА ИТАЛИЯ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ФИЛИАЛЫ АШЫЛАДЫ

Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің Басқарма төрағасы-ректор Қуат Баймырзаев бастаған университет делегациясы Италияның Марке политехникалық университетіне іссапармен барды. Ондағы мақсат - екі университет арасында ынтымақтастық орнату. Президент Қасым-Жомарт Тоқаев елімізде техникалық мамандардың тапшы екенін және бұл бағытқа үкімет тарапынан ерекше көңіл бөлінуі керегін жиі айтады. Осы орайда өңірді білікті техникалық мамандармен қамтамасыз ету үшін шетелдік озық оқу орындарымен тәжірибе алмасу маңызды. Университет басшылары қос дипломды білім беру бағдарламасын жүзеге асыру, бірлескен ғылыми зерттеу жүргізу, профессорлық-оқытушы құрам және студенттерді академиялық ұтқырлық бойынша алмасу және Жетісу университетінде Марке политехникалық университетінің филиалын ашу туралы меморандумға қол қойды. «Марке политехникалық университеті биомедициналық, әлеуметтік ғылымдар және менеджмент саласына маман даярлайтын үздік университеттердің бірі. «Біз сіздермен ынтымақтастықта жұмыс жасауға қуаныштымыз. Екі елдің білімін дамытуға үлес қосатынымызға сенімдімін», – деді кездесуде ректор Gian Luca Gregori. Айта кетсек, Марке политехникалық университеті (UNIVPM) мемлекеттік, коммерциялық емес оқу орны. Білім ордасы Италияның Анкона қаласында орналасқан. Университет QS әлемдік рейтингісіне енген.

РЕСПУБЛИКА КҮНІ – ҰЛТТЫҚ МЕРЕКЕ!

ҚАЗАҚ БИДАЙЫНЫҢ ГЕНЕТИКАЛЫҚ ҚҰПИЯЛАРЫ ҚАНДАЙ?

ІЛИЯС ЖАНСҮГІРОВТІҢ ТАШКЕНТКЕ САПАРЫ

СБЕРЕЖЕМ НАШ ОБЩИЙ ДОМ

2 бет
4 бет
6 бет
8 стр.

№10 (235)
27 qazan,
2023 jyl
Gazeta.zhgu@mail.ru tel.:12-00

РЕСПУБЛИКА КҮНІ – ҰЛТТЫҚ МЕРЕКЕ!

ЖУ-да «Республика күні – ұлттық мереке!» атты кеш өтті. Салтанатты шарада Басқарма Төрағасы-Ректор Қуат Баймырзаев құттықтау сөз сөйлеп, университеттің дамуына үлес қосып жүрген оқытушылар мен бірқатар қызметкерлерді марапаттады. Атап айтсақ, педагогика ғылымдарының кандидаты, академиялық мәселелер жөніндегі департамент директоры Ғалия Қыдырбаева, «Ғылымды дамытуға сіңірген еңбегі үшін төсбелгісімен» марапатталды.

Тарих ғылымдарының кандидаты, құқық және экономика жоғары мектебінің оқытушы-дәріскері Салтанат Тинистанова, Білімгерлерге қызмет көрсету орталығының менеджері Альмира Гизатова Ғылым және жоғары білім министрінің Құрмет грамотасына ие болды.

Спортклуб оқытушысы М. Кажыканов, Үздіксіз білім беру институтының әдіскері С. Закарина, Молекулалық генетика және геномика зертханасының меңгерушісі, PhD докторы Қ. Ермекбаев, Персоналды басқару және құжат айналымы бөлімінің бас маман Н. Бахытханқызы, Жастар орталығының басшысы А. Самен Ғылым және жоғары білім министрінің Алғыс хатымен марапатталды.

Сондай-ақ, Басқарма Төрағасы-Ректордың Құрмет грамотасымен әрі Алғыс хатымен оқытушылар мен университет қызметкерлері марапатталды.

Мерекелік шара концерттік бағдарламамен жалғасын тапты.

ПОЛЬШАДАҒЫ КЕЗДЕСУ

Польша республикасында Катовице бизнес университетінің ректоры PhD докторы, профессор Марта Адамчикпен және Құқық және экономика жоғары мектебінің докторанты Д.А. Дигаймен шетелдік ғылыми тағылымдама аясында кездесу өтті.

Кездесу барысында докторлық диссертация мен шетелдік ғылыми кеңесші, заң ғылымдарының докторы, профессор Даниэль Войчакпен бірлескен ғылыми мақала жазу үшін қажетті материалдарды жинақтау мақсаттары мен міндеттері талқыланды.

Кездесуге сондай-ақ Жетісу университетімен ұзақ жылдар бойы ынтымақтасып келе жатқан профессорлар - кафедра меңгерушісі, заң ғылымдарының докторы, профессор, Польша Парламенті Сенатының сарапшысы - Анджей Бештыга және экономика ғылымдарының докторы, профессор Стефан Дырка қатысты.

ДҮНИЕЖҮЗІЛІК СТАНДАРТТАР КҮНІ АТАЛЫП ӨТТІ

ЖУ-да дүниежүзілік стандарттар күніне орай «Стандарттар – әлем сөйлейтін тіл» атты жастар форумы өтті. Форумды Техникалық ғылымдар жоғары мектебі ұйымдастырды.

Форум ҚР Сауда және интеграция министрлігінің Техникалық реттеу және метрология комитетінің төрағасы Қуаныш Елікбаевтың видео құттықтауымен басталды.

Жиында алғашқы сөз кезегін І.Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің Басқарма мүшесі – академиялық мәселелер жөніндегі проректор Бауыржан Таубаев алды. Техникалық ғылымдар Жоғары мектебінің деканы Ерлан Андасбаев студенттерді мерекемен құттықтап, бұл күннің ерекшелігін атап өтті.

Салтанатты шара соңында университеттің студенттік және қоғамдық өміріне белсенді қатысқаны үшін «Стандарттау және сертификаттау» білім беру бағдарламасының бірқатар студенттері марапатталды.

Шараға «Ұлттық сараптау және сертификаттау орталығы» АҚ Талдықорған филиалының «Өлшем бірліктерін салыстыру және метрологиялық тексеру бөлімінің» басшысы Айнұр Бейсенова, ҚР Сауда және интеграция министрлігінің Техникалық реттеу және метрология комитетінің Жетісу облысы бойынша департаментінің басшысы - Жетісу облысы бойынша мемлекеттік бақылау және қадағалау жөніндегі бас мемлекеттік инспекторы Бибігүл Омарова қатысып, Ректордың Алғыс хатын алды.

АҚШ-ТЫҢ НЕБРАСКА УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ПРОФЕССОРЛАРЫ КЕЛДІ

І.Жансүгіров атындағы Жетісу университетіне АҚШ-тың Линкольн қаласындағы Небраска университетінің профессорлары келді. «Қазақстанда агробизнесті дамыту бойынша білім беру бағдарламаларын жаңғырту» жобасын іске асыру шеңберінде құқық және экономика жоғары мектебінің профессор-оқытушылар құрамы және студенттері шетел профессорларымен кездесуі өткізді. Жобаға АҚШ-тың Қазақстандағы елшілігі демеушілік жасады.

Жобаның негізгі мақсаты АҚШ пен Қазақстанның жоғары оқу орындары арасындағы әріптестікті дамыту және агробизнеспен айналысу бойынша білім беруге жәрдемдесу.

Кездесуде Небраска-Линкольн университетінің оқыту процесі қарастырылып, сондай-ақ ENGLER агробизнесінде кәсіпкерлікті дамыту бойынша білім беру бағдарламасының дәрісі оқылды.

Жоба үйлестірушісі және төрағасы, Nebraska Extension білімін тарату жөніндегі маманы, Небраска-Линкольн университетінің профессоры Эндрю Зимброф және кәсіпорындармен жұмыс істеу маманы Бреннан Костелло сөз сөйлеп, ортақ жобалар бойынша бірлесіп жұмыс жасауға дайын екендігін айтты.

Университет өкілдері қонақтарға сүт фермасы мен мал тұқымын асылдандыру станциясын көрсетті. Экскурсияның мақсаты: Жетісу өңіріндегі агробизнестің дамуын, ғылыми зерттеулер тәжірибеде қалай қолданылатындығын көрсету.

АШЫҚ ЕСІК КҮНІ

І. Жансүгіров атындағы Жетісу университетінде Талдықорған қаласының жалпы білім беру ұйымдарын аяқтаушы түлектерге Құқық және экономика жоғары мектебін таңдаған оқушылар үшін «Ашық есік күні» өткізілді. Жиын университеттің №1 оқу ғимаратында өтті. Шараға 300-ден аса болашақ жас білімгер қатысты.

Кездесу талапкерлерге жоғарғы оқу орны жайлы толық мағлұмат беріп, дұрыс таңдау жасауда кәсіби көмек көрсету мақсатында ұйымдастырылды. Ашық есік күнінде қатысушылар университет жүйесімен кеңінен танысты. Оның ішінде құрылымдық бөлімдер жұмысын көріп, құқық және экономика жоғары мектебінің барлық білім беру бағдарламалары бойынша ақпараттар алды. Ғылыми зертханалар, теле және радиостудия, кітапхана мен жастар орталығы, стартап және мұражай залдарында болды.

Таныстырылым кезінде университеттің білім беру бағдарламалары, ғылыми жобалар, жастарға арналған мүмкіндіктер жайында анықтама берілді. Сонымен қатар Жетісу университетінің халықаралық бастамалары мен қабілетті буынды демеу жолындағы жұмыстары жайлы айтылды. Талапкерлер құқық және экономика жоғары мектебінің ғылыми әлеуетін іс жүзінде көре алды.

Жиынға қатысушылар университет оқытушылары және қызметкерлерімен тілдесіп, білім алуға және оқуға қабылдауға байланысты өз сұрақтарын қойды. Сондай-ақ белсенді білімгерлермен студенттік өмір жайлы еркін сұхбат құрды. Жалпы, ашық есік күніне қатысу арқылы оқушылар университетпен жақын танысып, жаңа көзқарас қалыптастырды. Бұл жастардың Жетісу университетінің білімгері болып, үздіктер қатарын толықтыруға мүмкіндік береді. Осы іс-шара әр жоғары мектепте желтоқсан айына дейін жалғасатын болады.

СТУДЕНТТЕР АРАСЫНДАҒЫ СПАРТАКИАДА

Жуырда І.Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің студенттері арасында спартакиада жарыстары өтті. Жарыс (жеңіл атлетика тоғызқұмалақ, гір көтеру, жүзу, кермеге тартылу, стол теннисі) спорттың 6 түрі бойынша өтті. Жарысқа барлығы 190 студент қатысты. Нәтижесінде жүлделі І орынға Жансүгіров колледжі лайық деп танылды. Ал ІІ орынды Техникалық ғылымдар жоғары мектебі, ІІІ орынды Гуманитарлық ғылымдар жоғары мектебі алды. IV орынға Жаратылыстану, V орынға Құқық және экономика, VI орынға Педагогика және психология жоғары мектептері ие болды.

Бетті дайындаған Әйгерім ИЕБЕКОВА.

ФИЗИКА-МАТЕМАТИКА ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ КАНДИДАТЫ, ДОЦЕНТ, ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ДОКТОРЫ, РЕСЕЙ ЖАРАТЫЛЫСТАНУ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ ПРОФЕССОРЫ, ҚР ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМДАРЫ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ КОРРЕСПОНДЕНТ-МҮШЕСІ, ЖАНСҮГІРОВ КОЛЛЕДЖІНІҢ ДИРЕКТОРЫ МӘЛТЕКБАСОВ МАРАТ ЖАБЫҚБАЙҰЛЫ 65 ЖАСЫНДА ДҮНИЕДЕН ОЗДЫ.

КӨРНЕКТІ ҒАЛЫМ, БІЛІКТІ БАСШЫ

Марат Жабықбайұлы 1958 жылы 8 наурызда ұлағатты ұстаздар отбасында дүниеге келген. Әкесі Жабықбай, анасы Дәметкен ауыл-аймаққа сыйлы, зиялы адамдар еді. Бала кезінен ұстаздық жолды таңдаған Марат Жабықбайұлы 1975 жылы мектепті тәмамдап, 1976 жылы Ресейдің Томск қаласындағы «Басқарудың автоматтандырылған жүйесі және радиоэлектроника» институтына оқуға түсті. 1981 жылы аталған институтты бітірді. Ресейлік оқытушы-ғалымдардан дәріс алып, болашақ мамандығын жан-жақты игерген Марат Жабықбайұлы Жетісу жеріндегі Талдықорған педагогикалық институтына жұмысқа келді. Жас маманды құшақ жая қарсы алған жоғары оқу орны оны жалпы физика және физиканы оқыту әдістемесі кафедрасының аға лаборанты қызметіне қабылдады. Алғыр, білім-ғылымға құштар, әр іске үлкен жауапкершілікпен қарайтын жігерлі жас маман іскерлік қасиеттерінің арқасында көп ұзамай физика және физиканы оқыту әдістемесі кафедрасының оқытушысы, теориялық физика және техникалық пәндер кафедрасының стажер-ізденуші қызметтеріне көтерілді.

Мамандығын терең меңгеруді, ғылыми жұмыстармен шұғылдануды көздеген Марат Жабықбайұлы 1987 жылы С.М.Киров атындағы ҚазМУ-дың аспирантурасына оқуға түседі. Аспирантураны ойдағыдай тәмамдап, 1991 жылы өзі қызметін бастаған І.Жансүгіров атындағы Талдықорған педагогикалық институтына қайта келеді. 1991 жылы маусымда «Қатты дене физикасы» мамандығы бойынша диссертация қорғайды. 1994 жылы электрорадиотехника кафедрасының аға оқытушысы қызметіне қабылданады. Айналасы бір жылдың ішінде ұйымдастырушылық қабілетімен, біліктілігімен көзге түскен оқытушы, 1995 жылы аталған кафедраның меңгерушісі қызметіне тағайындалады.

Алдыңғы толқын ағалардың ақыл-кеңесін тыңдай жүріп тәжірибе жинақтаған Марат Жабықбайұлы жастарды оқыту мен тәрбиелеуде талмай еңбек етті. Ұйымдастырушылық, адамгершілік, парасаттылық қасиетімен ұжым ортасында беделі арта түсті. 1999 жылы инженерлік-экономикалық факультет деканы болып сайланды. Факультет жұмысын «ұршықша иірген» декан 2001 жылдың қыркүйегінде университеттің оқу және ғылыми жұмысы жөніндегі проректоры қызметіне тағайындалды. 2004 жылдың ақпанында оқу жұмысы жөніндегі проректор, 2008 жылы ұйымдастыру, оқу жұмыстары және студенттік мәселелер жөніндегі проректор, инновациялық жұмыс және стратегиялық даму бойынша проректоры, колледж директоры қызметін атқарды.

Марат Жабықбайұлы оқытушы-профессорлық қызметтен бөлек қаланың, облысымыздың, қоғамдық жұмыстарына да белсене атсалысты. 2006 жылдан бастап үш шақырылымда Талдықорған қалалық мәслихатының депутаты, 2016 жылы Алматы облыстық мәслихатының депутаты болып сайланды.

- 2002 жылы «Қазақстан Республикасының білім беру ісінің құрметті қызметкері үшін» төс белгісімен;
- 2003 жылы «Қазақстан Республикасының ғылымын дамытуға сіңірген еңбегі үшін» төс белгілерімен;
- 2009 жылы Ы.Алтынсарин атындағы медалімен;
- 2013 жылы А.Байтұрсынов атындағы күміс медалімен;
- 2011 жылы – Қазақстан Республикасының Президентінің және Нұр Отан партиясының 15-жылдығына орай, партия төрағасының Алғыс хатымен;
- 2014 жылы – «Қазақстанның мәслихаттарының 20 жылдық» мерекелік медалімен;
- 2015 жылы – ҚР Ассамблея төрағасы, ҚР Президенттің қолымен Қазақстан халқының Ассамблеясының құрмет грамотасымен;
- «Қазастан Республикасының Конституциясының 20 жылдық» мерекелік медалімен;
- 2016 жылы «ҚР Тәуелсіздігіннің 25 жылдық» мерекелік медалімен;
- 2019 жылы «Маслихаттың 25 жылдық» мерекелік медалімен;
Ақсу ауданының және Талдықорған қаласының Құрметті азаматы.

Жастайынан білім мен ғылымға ден қойған Марат Жабықбайұлының республикалық және халықаралық баспалардан жарық көрген алпыстан астам ғылыми еңбектері, оқу құралдары мен монографиялары бүл күнде республика көлемінде оқу үрдісінде пайдаланылуда. 2010 жылы «кәсіптік білім» мамандығы бойынша докторлық диссертациясын сәтті қорғап, педагогика ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін алды.

Марат Жабықбайұлы инновациялық патент иеленген өңіріміздегі бірден-бір жаңашыл ғалым. 3 монография, 5 оқулық құрал, республикалық және халықаралық басылымдарда жарық көрген 100 ғылыми мақаланың авторы. Оның жетекшілігімен 12 магистрлік диссертация қорғалды. Ол ресейлік жаратылыстану академиясының сертификатын алып, «Ученые России» энциклопедиясына енген ғалым. Инновациялық патент – өнертапқыштық құжат екенін ескерсек, Марат Жабықбайұлының ғылым саласындағы еңбегінің маңызы зор екендігі көрінеді.

Өмір жолын отандық білім мен ғылымды дамытуға, жастар тәрбиесіне бағыштаған Марат Жабықбайұлы өнегелі отағасы, адал жар, сүйікті әке. Жұбайы Ғалия Айдарбекқызымен ұл мен қыз тәрбиелеп, бұл күнде өсіп-өнген әулетке айналды. Оның жарқын бейнесі әріптестерінің жүрегінде мәңгі сақталады.

ЖУ ұжымы.

ОЛ ҰЛАҒАТТЫ ҰСТАЗ ЕДІ...

Қазақ тілтану ғылымы ауыр қазаға ұшырады. Белгілі тілші-ғалым, І.Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің қауымдастырылған профессоры, филология ғылымдарының кандидаты Сарбасова Қарлығаш Базарбекқызы 70 жасқа қараған шағында дүниеден өтті.

Қарлығаш Базарбекқызы Алматы облысы Сарқан ауданы Амангелді ауылында 1954 жылы 1 қаңтарда дүниеге келген. 1970 жылы Пограничник орта мектебін үздік бітіріп, 1970-1975 жылдары Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық институтының филология факультетінде оқып, қазақ тілі мен әдебиеті мамандығы бойынша тәмәмдады.

1975-1979 жылдар аралығында Пограничник орта мектебінде мұғалім, директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары, 1979-1981 жылдары Сарқан аудандық оқу бөлімінде әдіскер қызметін атқарған. 1981-1990 жылдары Талдықорған қаласындағы №20 орта мектепте қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі қызметін атқарып, 1989 жылы республикалық аттестация қорытындысы бойынша «Әдіскер-мұғалім» атағын алған. 1990 жылы Талдықорған педагогикалық институтында қазақ тілі мен әдебиеті мамандығы ашылып, қазақ филологиясы кафедрасына аға оқытушы қызметіне қабылданған. Сол уақыттан бастап өмірінің соңына дейін осы жоғары оқу орнында оқытушылық қызмет атқарды.

1999 жылы ф.ғ.д., профессор Алтай Сәрсенұлы Аманжоловтың жетекшілігімен «Қазақ тіліндегі етістікті фразеологизмдердің лексика-семантикалық сипаты» тақырыбында кандидаттық диссертациясын сәтті қорғап шықты. 2004 жылы тіл білімі бойынша доцент (қауымдастырылған профессор) ғылыми атағын алды. 2016 жылы І.Жансүгіров атындағы ЖМУ-дың Ғылыми Кеңесі шешімімен академиялық профессор атағы берілді.

Қарлығаш Базарбекқызы 2008-2011 жылдары қазақ тілі мен әдебиеті кафедрасының меңгерушісі қызметін атқарды. Сол жылдарда «Қазақ тілінде оқытпайтын мектептердегі қазақ тілі мен әдебиеті» (бакалавр), «Журналистика» (бакалавр), «Қазақ тілі мен әдебиеті» (магистратура), «Қазақ тілі мен әдебиеті» (докторантура) білім беру бағдарламаларының ашылуына мұрындық болып, кафедраның қызмет көрсету аясының кеңеюіне және республика, облысқа қажетті мамандар даярлау ісінің оң жолға қойылуына өз үлесін қосты. «Ілиястану» ғылыми-практикалық орталығында аға ғылыми қызметкер ретінде І.Жансүгіров шығармалары тілін зерттеп, сөздігін жасап, «Іліястану» оқулығын жазуға қатысты.

Өмірі өнеге, жүрген жолы жас ұрпаққа үлгі Қарлығаш Базарбекқызының қазақ тілтану ғылымына қосқан еңбегі орасан. Өзінің саналы ғұмырында төл тілімізді тереңінен зерттеп, қазақ тілінің лексикология саласында ғылыми еңбектер жазып қалдырған. Ғалымның 100-ге жуық ғылыми мақалалары шетелдік және отандық ғылыми басылымдарда жарияланып, өзге зерттеулерге өзек болған.

Қарлығаш Базарбекқызы «Қазақ тіліне арналған жаттығулар (фонетика)», «Қазіргі қазақ тілінің синтаксисі», «Қазіргі қазақ тілі (Лексикология. Фразеология)», «Қазақ тіліндегі етістікті фразеологизмдер», «Медиамәтін және саяси метафора», «Жетісу гидронимдері» атты оқу құралдарының, «І.Жансүгіров шығармаларының тілі» атты монографиянның, «Құлагер» поэмасы тілінің сөздігі» авторы, ұжымдық «Ілияс Жансүгіров: энциклопедиясы», «Ілиястану» оқулығы, «Іліястану» орталығының көкжиегі» атты танымдық жинағының жазылуына үлес қосты.

Ұлағатты ұстаз өнегелі ғұмырында мыңдаған білімгер тәрбиелеп, олар қазіргі таңда еліміздің түкпір-түкпірінде еңбек етуде. Осы уақытқа дейін «Қазақ тілі және әдебиеті» мамандығы бойынша 1 философия докторын (PhD), 20-дан астам ғылым магистрін дайындап шығарды.

Педагогикалық қызметтегі табыстары үшін «Ы. Алтынсарин» медалімен (2010), І. Жансүгіров атындағы Жетісу мемлекеттік университетінің дамуы мен кемелденуіне қосқан зор үлесі әрі ғылым саласындағы үздік жетістіктері үшін «І.Жансүгіров» төсбелгісімен (2016), «Ерен еңбегі үшін» төсбелгісімен (2022) марапатталған.

Ұлағатты ғалым-ұстаздың университеттің қалыптасуы мен дамуына қосқан еңбегі зор. Қадірлі ұстазымыздың жарқын бейнесі университет тарихының шежіресінде үлкен әріптермен жазылып қалады. «Жақсының аты өлмейді, ғалымның хаты өлмейді» дегендей артында қалған мол ғылыми мұрасы барда, ізін жалғайтын мыңдаған шәкірттері барда ғалымның рухы өшпейді. Бақұл болыңыз, асыл ұстаз!

Филологтарды даярлау БББ-ның ұжымы.

"АЙЫРЫЛЫП ДОСТАН ЖАНЫ ІЗГІ, АУЫРЛЫҚ БАСТЫ, СЕЗЕМІН..."

Қарлығаш Базарбекқызы екеуіміздің достығымыз ширек ғасыр бұрын басталған. Өз басым Қарлығаштың достықты қадірлей, сыйластықты құрметтей білетін қасиеттерін атап өткім келеді. Қамқорлық танытқаны бөлек әңгіме. Орыс тілінің маманы, оның үстіне орыс тілді ортаның түлегі болғандықтан, қазақшаға шорқақ едім. Сонда да үйренесің, меңгересің деп кафедрада қалуыма үлкен ықпал етті. Мені қазақ қызы, қазақи ой-өрісімді қалыптастырып, саналы түрде қазақ тіліне жол ашты.

Ауыр 90-шы жылдардың басында Талдықорғанға көшіп барғанбыз. Қалада не жақындарымыз, не туысымыз жоқ. Бұл қалада маған Қарлығаштай дос кезігетінін білмеппін. Құдай өзі сол кездесуге ықпал еткен шығар. Содан бері жұбымыз үзілмей, әзіліміз жарасқан құрбы болдық. Әріптестері мен айналасындағыларға рухани да, материалдық та қамқорлық жасай алды. «Қанатымен су сепкен қарлығаштай» деген тіркес оған арналып айтылғандай. Қарлығаштың осындай биік адами қасиеттерін бірі білсе, бірі білмес.

Қарлығаш ұрпақ тәрбиелеуге ұзақ жылдар үлкен үлес қосқан ұстаз. Бұл салаға жан жылуы жалындап, мейірбандық пен жомарттық деген қасиеттерді бойына сіңірген абзал жандар ғана келетіні сөзсіз. Қарлығаштың шәкірттері мектеп оқушылары атағынан студент, магистрант, докторант дәрежелеріне дейін сатылап өсіп жатқанын көрдік. Еңбектері де сол деңгейде жарияланып келді.

Қимас құрбым, жарқын бейнең, пәк көңілің, ниетің мен пиғылың жадымда, өмірімде дос болғаныңа разымын. Жаның пейіштің төрінен табылсын!

Меңсұлу СӘЛІМГЕРЕЕВА,
І.Жансүгіров университетінің ардагер-ұстазы.

ҚАЗАҚ БИДАЙЫНЫҢ ГЕНЕТИКАЛЫҚ ҚҰПИЯЛАРЫ ҚАНДАЙ?

Қазақстандық зерттеуші түсіндіріп берді

Бидай - тек Қазақстанда емес, сонымен қатар, әлемде ең маңызды бес экономикалық дақылдың бірі. Мысалы, елімізде өндірілген астықтың жобамен жартысы, 6-7 миллион тоннасы алыс-жақын шетелдерге, әсіресе, дамушы мемлекеттерге экспортталады. Сондықтан Қазақстанның әлемнің тағам қауіпсіздігіне қосар үлесі ерекше. Соңғы деректер бойынша, кейінгі жылдары еліміздегі бидай экспорты 17 пайызға артқан. Биылдың өзінде 2,3 миллион тонна қазақ бидайы ТМД елдеріне экспортталып үлгерген. Оның ішінде ең көбі көршілес Өзбекстанға экспортталған. Экономикалық дәнді-дақылдардың ішінде бірінші саналатын бидайдың

еліміздегі дамуын зерттеумен айналысып жүрген білікті мамандардың бірі - Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің Молекулалық генетика және геномика зертханасының меңгерушісі Қанат Ермекбаев. Ол еліміздегі қазақ бидайының өндірісі, оны дамытуда қолданылып жүрген жаңа ДНҚ технологиялар жайлы айтып берді.

"Ол кездері биотехнология ғылымы қатты дамымағаннан кейін көп адам диплом үшін оқып жатады ғой. Біз де құр қалмайық деп диплом үшін оқыдық. Кейін мамандығым бойынша заманауи технологиямен жабдықталған зертханаға жұмысқа орналастым. Бірден "Біздің елімізде де осындай зертханалар бар екен ғой" деген ой келді. Зертханада істеліп жатқан жұмыстар ұнап, өзімнің де қызығушылығым артып, іздене бастадым. Кейін магистратура, докторантураға түстім. Осылайша, қызығушылығым ашыла бастады", - дейді маман.

Алайда бастапқыда бидай - зерттеу материалы ретінде аса қызығушылық тудырмаған. Оған себепші болған - Қанаттың докторантурадағы зерттеу жұмысы.

"Генетиктер бірнеше өсімдік түрімен қатар жұмыс істейді. Магистратурадағы зерттеу жұмысым ДНҚ-маркерлерді қолданумен Қазақстанның жабайы арпасының генетикалық алуан түрлілігін зерттеу болды. Кейіннен докторантураға "Болашақ" бағдарламасымен Ұлыбританияға John Inness Centre-ге түстім. Бұл ғылым ордасындағы ең мықты бөлімдердің бірі - дәнді-дақылдар генетикасы, ал ол жердегі басты дақыл - бидай. Қазақстанда да осы бидайдың маңызы өте жоғары. Себебі бүкіл экономикалық дәнді-дақылдардың ішінде бидай бірінші орында. Мысалы, 23 миллион гектар жер болса, соның жартысы 11 миллионы бидайды алып жатыр. Сондықтан бидайды ішкі және сыртқы нарыққа экспорттайтын алпауыт елдердің ондығындамыз", - дейді Қанат Ермекбаев.

Бүгінде Қанат Ермекбаев PhD бойынша зерттеу жұмысымен айналысып жатыр. Ол Қазақстанмен тікелей байланысты."Кезінде Еуроодақ қаржыландырған "ADAPTAWHEAT" бағдарламасы болған. Алматыдағы Өсімдіктер биологиясы және биотехнологиясы институтының Өсімдіктердің молекулалық генетика зертханасында қызмет етіп жүргенде, біз соның бір мүшесі болдық. Сол кезде осы жұмыстың басы басталып еді. Ал мен докторантурада білім алып жатқан кезде соның жаңа екінші кезеңін жүзеге асырдық. Сондықтан докторлық зерттеуімнің басты мақсаты қазақ бидайының өнімділігі мен бейімделуінің генетикалық құпияларын зерттеу болды. Біз сандық генетиканың заманауи тыңғылықты әдістерін қолданумен қазақ бидайының бейімделуі мен өнімділігін генетикалық тұрғыда қалай бақылауға болады деген сұраққа жауап іздедік?" - дейді ол.

Зерттеушінің сөзінше, өнімділік өте күрделі белгі саналады. Оның компоненттерін түсінбей жатып, өнімділікпен тікелей жұмыс істеу мүмкін емес. Соның ең маңызды компонентінің бірі өсімдіктің бойы екен.

"Себебі өздеріңізге белгілі, 60-жылдары жасыл революция басталды, сол кезде маңызды экономикалық дақылдар - бидай, арпа, сұлы, күріш секілді өсімдіктердің Rht гендерін қоданумен бойын қысқарту арқылы оның өнімділігін еселеп арттырды. Бұл үрдіс негізінен өсіру ортасы қолайлы Еуропада орын алды, ал киматтық жағдайы континентальді Қазақстан секілді мемлекеттер қатты пайдасын көре алмады. Алайда соңғы жылдары климаттық жағдайы елімізге өте ұқсас Канада және Аустралия сияқты мемлекеттер аталған гендерді басқа да маңызды гендермен біріктіре отырып, өз орталарына бейімдеп, өнімділікті едәуір арттырды. Бірақ біз қазақ бидайын аталған маңызды гендер бойынша генетикалық тұрғыда сипаттап бере алған жоқпыз. Осы күнге дейін Қазақ бидайының бойы қандай гендермен бақыланатыны белгісіз болды.

Сондықтан докторантура барысында геномдық селекцияның тыңғылықты тәсілдерін қолданып, қазақ бидайының бойын басқаратын екі маңызды генді таптық. Елімізде өсімдік селекциясы негізінен дәстүрлі әдістерге негізделгендіктен, бидай селекционерлері аталған гендерден хабары аз немесе мүлдем жоқ деп айтсақ та болады. Ең қызығы, біз Қазақстанның басты бидай өндіруші аймақтарында жүргізген көпжылдық зерттеулеріміздің нәтижесінде бұл гендерден келетін өнімділікті арттырушы маңызды факторларды анықтай алмадық. Сондықтан еліміздің бидай селекциясында аталған гендерге қарсы селекциялық жұмыстар жүргізу ерекше қызық әрі пайдалы агрономиялық талпыныс болар еді. Ол үшін бізде қазақ бидайының генетикалық картасы бар. Ал генетикалық карта дегеніміз - қазақ бидайының бойында бар барлық ген нұсқаларының графикалық сызба нұсқасы", - дейді маман.

"Сол өсімдіктің бойына байланысты гендерді табу үшін бір ғана генетикалық картамен карталанушы популяция жасадық. Ал карталанушы популяция деген - екі сортты шағылыстырғанда шығатын ұрпақтар. Біз екеуін істедік, соның нәтижесінде бірнеше ген алдық. Қазіргі таңда Жетісу университетінде Ғылым комитеті қаржыландыратын жобамыз бар, онда біз осындай тәсілді ауқымды аламыз. Мысалы, бір ғана карта емес, 4 генетикалық картамен 4 карталанушы популяция шығардық. Оның қандай ерекшелігі бар? Оны шығару жолының өзі ерекше. Себебі жалғыз дәннен шығарылған ұрпақ сол популяциядағы генетикалық тұрақтылықты үздіксіз қамтамасыз ету үшін жылда бір дәннен алып отырдық. Яғни оны Қазақстанда жасасақ алты жыл уақыт кетсе, Ұлыбританияда уақытын екі есе қысқартып, үш жылда жасадық. Себебі ол жерде толық автоматтандырылған жылыжайлар бар. Енді біз оны ауқымды алып, 4 генетикалық карта, 4 карталанушы популяция алдық", - дейді зерттеуші.

Оның ерекшелігі - қазақстандық сорт пен

ұлыбританиялық сортты шағылыстыру.

"Яғни екеуінің генетикалық тұрғыдан алшақтығы өте жоғары. Ал еліміздің селекциялық процестеріне көбіне қазақстандық сорттар немесе генетикалық тұрғыдан өте жақын ресейлік сорттар алынады. Мысалы, бір-біріне өте жақын сорттарды шағылыстырғанда, соларға ұқсас қана өнім алынады. Ал біздің схема бойынша қазақ бидайының бойындағы маңызды экономикалық гендердің экзотикалық аллельдерін анықтай аламыз", - дейді маман.

Алайда бұл - Қазақстандағы бидай селекциясында кездесетін бір ғана кемшілік.

"Бидай селекциясы деген кезде жалпы өсімдік селекциясы деп аламыз. Мысалы, Қазақстандағы өсімдік селекциясында нақты қандай проблемалар бар деген кезде, біріншіден, өсімдік селекциясы негізінен дәстүрлі әдістерге негізделген. Ол дегеніміз - көзбен көріп, жазыққа егу. Қазіргі таңда жаңа геномдық ДНҚ технологиясы дамуының әсерінен селекциялық процестер жылдамдады. Дәстүрлі әдісті қолдану арқылы бір сорт шығару үшін жобамен 14 жыл кетсе, оны геномдық селекциямен біріктірген кезде жаңа сорт шығару уақытын екі есе қысқартуға болады. Екіншіден, еліміздегі селекционерлері өте еңбекқор, олар таңертеңнен кешке дейін жұмыс істеп жатыр. Бірақ ДНҚ құралдары жоқ болуының кесірінен жаңа сорт шығару үшін шағылыстырған кезде өзі жинап келе жатқан бұрынғы маңызды гендерді жоғалтып алу мүмкіндігі өте жоғары. Ал біз ұсынып отырған дәстүрлі және геномдық әдіс екеуін қосып істеген кезде бір-бірін толықтырады. Мысалы, селекционерлер бұрын жинаған маңызды генін жоғалтып алмастан жаңа генді тыңғылықты түрде екінші сортты екі есе азайған уақытта жеткізе алады. Яғни жаңа сортты алу уақыты қысқарады, екіншіден, дәлдігін арттырамыз", - дейді маман.

"Адам көп, бірақ білікті маман аз. Заманауи геномдық селекцияның талаптарына қазір беріліп жатқан білім деңгейі сай келе ме? Сондықтан нақты осы саланы алып жүре алатын білікті мамандарға мұқтажбыз.

Сонымен қатар, мемлекет пен генетиктердің, генетиктер мен селекционерлердің, селекционерлер мен фермерлердің арасында байланыс жоқ, болса да өте әлсіз. Президент жолдауында аграрлық саланы толық қайтадан жаңарту керек деді. Мысалы, тұқым шаруашылығын айтты, селекциялық процестерді жылдамдатуды айтты, технология, техниканы дамытуды айтты. Мемлекет оны жасап жатыр, қаржы бөлінеді, бірақ төртеуінің арасында байланыс жоқ. Генетиктер, молекулалық селекционерлер өзіміз жұмыс істеп жатырмыз, селекционерлер өзімен-өзі, фермерлер, мемлекет бөлек жүр. Осылардың арасындағы байланысты арттыратын жаңа заң тетіктері уақыт өткізбей жылдам қарастырылуы қажет", - дейді ол.

Қанат Ермекбаев тағы бір мақсаты - алған білімді тек білімде емес, ғылым саласында қолдану екенін айтты.

"Яғни алған нәтижені өндіріске енгізу. Тек зертханада мақтана бермей, сол геннің экономикалық әсерін фермердің егістігінде көру. Қазіргі таңда Жетісу облысындағы шаруа қожалықтарымен келесімге отырдық. Ол жерде карталанушы популяцияларымыздың ішінде 500-ге тарта жаңа линияларымыз бар. Ол - Ұлыбритания мен Қазақстанның арасындағы ғылыми жоба, Ғылым комитеті қаржыландырады. Оны Жетісу университетінің жылыжайында тексердік, келесі жылдан бастап егістікке шығарамыз. Бұл методологиямыздың ерекшелігі туралы айтар болсақ біздің шағылыстыру схемамыз жергілікті әдістен бөлек, сорт шығаруға кететін уақытты екі есе қысқартып тастау", - дейді ол.

"Жоба көп, ол үшін қаржы да бөлініп жатыр. Селекционерлер мен генетиктердің арасындағы байланысты ұйымдастыру қажет, сол бағытта да жұмыс істеп жатырмыз. Негізгі бағыт - әлемде өсімдіктер селекциясын жылдамдататын үлкен платформа пайда болды. Сол платформаны Жетісу университетінде құрайын деп жатырмыз. Бидайдың өсуіне 120 күн кеттеді десек, аталған платформаны қолданумен оны екі есе қысқартып, 60 күнге қысқартуға болады. Яғни геномдық селекцияның нәтижесін 12-14 жылды 7 жылға түсірсек, сол платформаның көмегімен 3-4 жылда сорт шығаруымыз мүмкін. Сол технологияны Қазақстанға әкелу - біздің мақсатымыз, ол үшін Жетісу университетінен қаржы да бөлініп қойды. Оны биылдан бастап құруымыз мүмкін.

Сонымен қатар, жасап жүрген зерттеулеріміздің нәтижесін өзімізде сақтап қана қоймай, көпшілікке қолжетімді еткіміз келеді. Генетикалық карта құру оңай емес, өте қымбат. Біз оны селекционерлермен де бөліскіміз келеді, соларға қолжетімді болғанын қалаймыз. Мысалы, белгілі бір сайт құрып, нәтижесін сол жерден алып отыратындай істесек дейміз", - дейді Қанат Ермекбаев.

Ғылым және жоғары білім министрлігінің қолдауымен дайындалды.

Ілияс атаған Жетісудағы жер түгі

ІЛИЯС ЖАНСҮГІРОВТЫҢ «ЖЕТІСУ СУРЕТТЕРІ» ПОЭМАСЫНДА КЕЗДЕСЕТІН ӨСІМДІКТЕРДІҢ СЕГІЗІНШІ ТОПТАМАСЫН ҰСЫНАМЫЗ.

ҚАРАҒАН АҒАШЫ

Қараған (Caragana) – бұршақтар тұқымдасына жататын бұта (ағаш). Шығыс Европа мен Азияның далалық, шөлді және таулы аймақтарында (4000 м биіктікке дейін) кездесетін 80-ге жуық түрі белгілі. Қазақстанда Ақмола, Шығыс Қазақстан, Алматы, Атырау облыстарының өзен алқаптарында, орман шетінде, шөлде, орманды далада, тоғайда, таудың тастақты беткейлерінде өсетін 18 түрі бар. Қараған – топырақ талғамайды, құрғақшылыққа, суыққа төзімді өсімдік. Жиі кездесетіні сары Қараған (C. arborescens) мен бұта Қарағанның (C. frutex) биіктігі 0,5 – 2 м. Жапырағы қос қауырсын тәрізді, оның сағағы тікенекті болып біткен. Гүлі бір-бірден не шоқтанып гүл сағағында, жапырақ қолтығында орналасқан. Гүл тостағаншасы түтік пішіндес, қапшыққа ұқсайды. Гүлшоғыры сары, кейін қоңыр түсті болады. Жемісі – көп тұқымды бұршақ. Жапырағы мен тұқымында 20,8 – 35,3% протеин, 4,3 – 8,2% май, 12,5 – 16,3% клетчатка бар. Топырақты құнарландырады. Қарағанның сүрегінен құрсау жасайды, жіңішке жас бұтақтарынан себет тоқылады. Мал азықтық, шірнелі, әсемдік өсімдіктер.

Сары қараған – дәрілік өсімдік, оның қайнатылған тұнбасын бас, бауыр ауырғанда, атеросклерозда, гиповитаминоз кезінде ішеді. Ал жапырағынан қайнатылған тұнбасының бактерияны жоятын қасиеті бар.

ТОБЫЛҒЫ

Тобылғы (Spiraea) – раушангүлділер тұқымдасына жататын көп жылдық бұта. Қазақстандағы далалы, таулы жерлерде өсетін 10 түрі бар.

Биіктігі 15–200 см. Сабағы түзу. Жапырағы қауырсын тәрізденіп тілімделген, жиектері ара тісті иректелген немесе бүтін болады. Гүлі қос жынысты, аталығының саны 10, аналығы – 5, ақ түсті, хош иісті. Гүлдері қалқанша, шатырша, сыпыртқы гүлшоғырына топталған. Мамыр – шілде айларында гүлдеп, тамызда жеміс салады. Жемісі – қабаттасқан жапырақша. Тобылғыны әсемдік үшін өсіреді. Балды өсімдік, жақсы мал азығы. Құм тоқтату үшін үй шаруашылығында пайдаланылады.

БАУЫР ҚҰРТ

Бауырқұрт (лат. Hepática) – Солтүстік жарты шардың қоңыржай белдеуінің ормандарында кең тараған ақжұмсақ тұқымдасының шөптесін мәңгі жасыл орман өсімдіктерінің тұқымдасы.

Орталық Ресейде ормандарда бір ғана түрі кездеседі: асыл бауырлас (Hepatica nobilis), кейбір зерттеушілер Приморьенің оңтүстігіндегі таулы ормандарда өсетін азиялық бауырластарды (Hepatica asiatica) да ажыратады. Дегенмен, көбінесе кіші түр ретінде қарастырылады.

БОЗҚАРАҒАН

Кәдімгі Қараған (Годжи жидек) «Қызыл алмас» жемісінің пайдалы қасиеттерімен және сәндік көрінісімен танымал. Бұл көпжылдық бұта. Биіктігі 200-300 см-ге дейін өседі. Төменгі ұзын бұтақтары бар. Гүлдер мен жемістер екінші жылы пайда болады. Гүлдену ұзақ - маусымнан қыркүйекке дейін. Қызыл жидектер жаздың аяғында піседі. Азық-түлікте жемістер тек кептірілген түрде қолданылады. Жидеге улы!

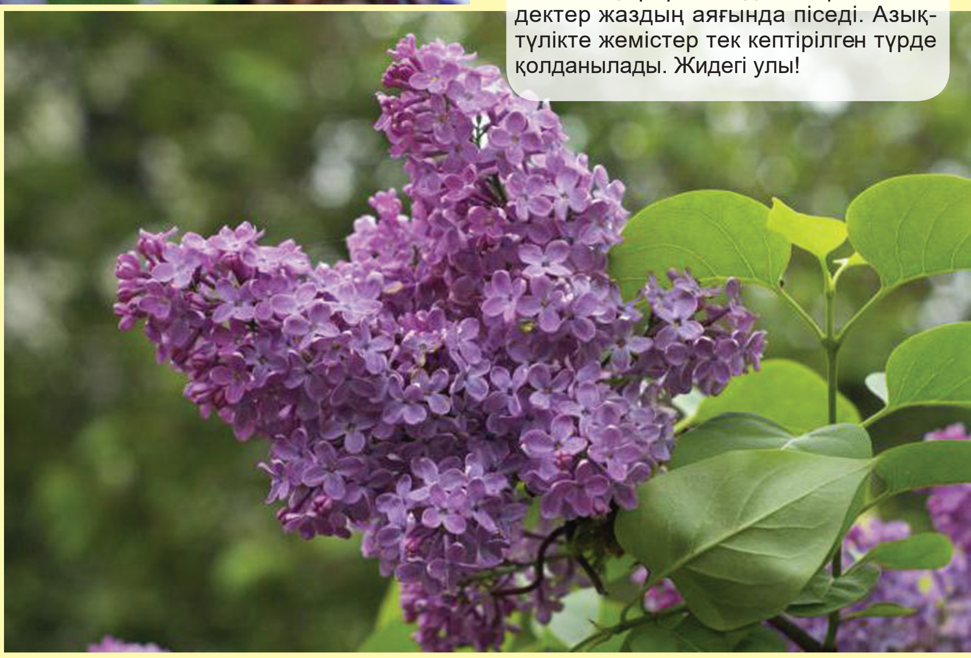

ШЕҢГЕЛ

Шеңгел (Halimodendron) – бұршақ тұқымдасына жататын бұта. Қазақстанның шығыс, орталық және оңтүстік облыстарының далалық аймақтарында, құм, саз, топырақты жерлерде, жайылымдардағы бұталардың арасында, өзен-көл жағасында, қиыршық тасты сортаңдарда, тақырларда өсетін 1 түрі – ақ шеңгел (H. halodendron) бар. Оның биіктігі 50 – 200 см. Сабағы тықыр, кейде күмістей жылтыр, тікенді қабығы қара қоңыр түсті. Жапырағы қос қауырсын пішіндес, қысқа тікенекті. Гүлдері қызғылт не күлгін түсті, гүлсағағында құмыра не қоңырау тәрізденіп топтанған. Мамыр – маусым айларында гүлдеп, жеміс береді. Жемісі – сарғылт қоңыр бұршақ, тұқымы қызыл қоңыр, жылтыр түсті. Шеңгелді шөл және шөлейт аймақтардағы елді мекендерді көгалдандыру үшін арық бойына егеді. Әдетте тікенді болғандықтан, шеңгелді жерге мал жайылмайды, бірақ күз бен қыста — оның жемісі мен жапырағын түйе мен қой сүйсініп жейді. Шөлді жерлерде шеңгел отын ретінде қолданылады. Тамырынан жүн бояу үшін пайдаланылатын сары бояу алынады. Гүлдеген кезде шірнелі өсімдік.

ШІЛІК

Шілік (лат. Salix rosmarinifolia) – талдар тұқымдасының тал туысына жататын аласа бұта. Қазақстанда Тобыл – Есіл атырабында, Солтүстік Қазақстанда, Ақтөбе облысында, Сарыарқаның батысында шымтезекті жерлерде, өзен алқабында, ылғалды шабындықтарда өседі. Биіктігі 1 м-ге дейін, шыбық тәрізді жіңішке бұтақты, жас бұтақтары түкті, бірнеше жылғы бұтақтары сарғылт қоңыр, түксіз болады. Жапырақтары қысқа сағақты, ұзындығы 2 – 8 см, ені 0,3 – 1 см, көк жапырақтарының екі беті де түкті болады. Гүлі ұсақ, өте көп, гүл сырғасы жапырағынан бұрын дамиды. Мамыр айында гүлдейді. Жергілікті жерде Шілікті отын ретінде пайдаланады.

Т.УКУШЕВА,
жаратылыстану ғылыми бағыт бойынша білім беру бағдарламаларының оқытушы-дәріскері.
А.АУҒАНБАЕВ,
химия - биология мамандығының 3 курс студенті.

Gazeta.zhgu@mail.ru tel.:12-00

ІЛИЯС ЖАНСҮГІРОВТІҢ ТАШКЕНТКЕ САПАРЫ

Жуырда Ілияс Жансүгіровтің 1920-1921 жылдары жас шағында жүріп өткен жолдары мен тәлім алған ортасымен танысу мақсатында Ташкент қаласында болып қайттық. Сапарласым, тарих ғылымдарының кандидаты, оқытушы дәріскер ғалым, Ержан Олжабайұлы Буланов болды.

Сөзімізді әріден бастасақ, жас кезінде Ілиястың оқуға деген ынтасы ерекше еді. Алғаш сауатын өзінің әкесі Жансүгірден ашты. Оны ақын былай деп еске алады: «Жансүгір әкем тірі. Жылы-жылан. Биыл 71-де. Жарым көшпелі, жұқана шаруа. Қолында бір шаруа баласы бар. Өмір жүзіндегі сүйенгені сол. Намазды «дұрыс оқырлық» мұсылманшасы бар. Ескі пікірлі адам...

Шуу дегенде әліп-биден әкем өзі оқытты. Иманшарт, Әптиектің ежік-сүресінде сүйретіп жүріп, Құранға түсірді. Менен басқа бала оқытқан кісі емес. Тек қыстың ұзақ түндерінде білтелі шамның жарығында бір шыбықты ала отырып, мені тізеге алушы еді.

Оқудан мақсат – «бұ дүние үшін қолында қой-серкештің қаты болса, о дүние үшін аузында иманы болып, бес мезгіл намазы болса» - сол еді.

Орыс оқуының не екенін, неге керектігін түсінетін жан мен өскен маңайда болған емес» - дейді.

ЦѢНА 40 КОП.

تورك سوزى

Стар. Ташкентъ шейхан. часте редакція газеты „ТЮРК-СУЗИ“.

خلق دار الفنونى

Стар. Ташкентъ домъ бывшаго В. Морозова, редакція газ. „Халык-Дарильфунун“ тел № 57.

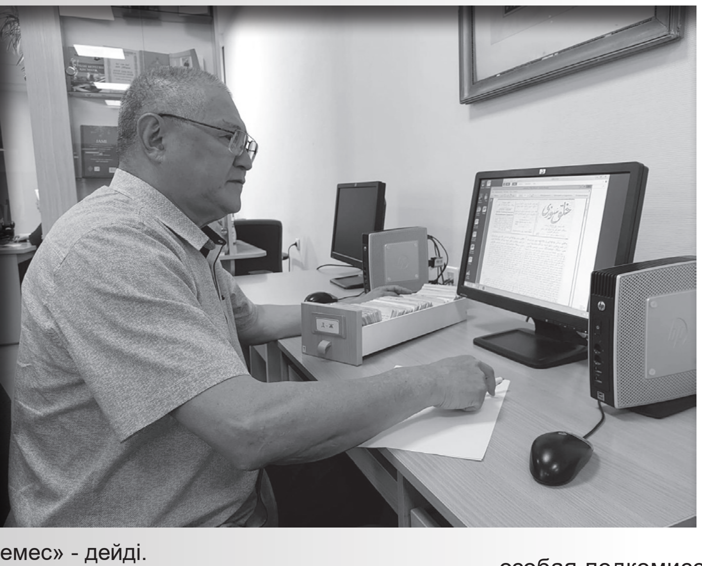

Оқуға аңсары ауады. Бірақ қайда барарын білмейді. Бұл Ілиястың тығырыққа тіреліп, қайда барарын білмеген шағы. Тек талпынастан шығар нәтиже қайда!? Бірақ өмір бір орнында тұрмайды екен. Сол сәтте Ташкент қаласы Ілиястың оқуға деген үміт отын жағады.

Ол жайтты Ілияс былай деп жалғайды: «1920 жылдың жазға салымында атаман Анненков жеңіліп, қашты. Кеңес өкіметі орнады. Мен оқуға талпындым. Алматыдағы қысқа мезгілді оқытушылар дайындайтын қазақ-қырғыз курсына келіп кірдім. Бұл уақытта Түркістанның оқу комиссариаты тарапынан ел әдебиетін жинауға айрықша бір комиссия келген. Осы комиссияға жоғарғы жазған «Балдырған» атты кітабымды ұсындым. Комиссия кітабымды алып, мені әдебиет жинауға қызметке алды».

Осы тұста атап өтетін дерек, Ілиястың «Жетісу өлкесін орыс алуы», «Ұзын ағаш соғысы», «Жаркент оязында», «Әубәкір Сұлтанбекұлының естегісі», «Алдаберген Қайшыбекұлының естегісі», «Алдаберген Қайшыбекұлының естегісі», «Етекбайдың өлеңінен», «Сәтімбекұлы Иманбектің жырынан» «Қарашұлы Молдахметтің сөзінен», «1916 жыл деректері», «Ауылдан хат», «Бақтыбайға жазып берген Нұрман хаты», «Дәметкеннің зары», «Құсайын өлеңдерінен», «Салмақбайдың өлеңі», «Жетісудағы қазақ-қырғыздың көтерілісін басуға өкімет тарапынан қылынған қамдар», «Әр оязда мынадай әскер қойылды», «Менің есімдегі», «Лепсі оязында», «1916 жылғы оқиғада менің көргенім», «Қара бауыр», «Бұратарда», «Арман» және басқа да деректерді жинап, комиссияға өткізеді.

Осы сапарға шығу үшін өкімет орнынан арнайы мандат алады. Яғни, *«Мандат о командировании в Лепсинский уезд для сбора казахского фольклора и организации школ в кочевых аулах»* - деп жазылған. Ол 1920 жылы 20 шілде күні қолына тиеді. Онда «Предьявитель сего Ильяс Джанусугуров, член [подкомиссии] сев[ерного] района Особой научной комиссии Семиреченской полосы, командируется в Лепсинский уезд для собирания киргизских литературных произведений, организации и устройству новых школьных помещений, освобождения всех помещений, выстроенных на средства кочевого населения, а также для изучения условий организации народного образования среди коренного населения. Ввиду ответственности, большой важности возложенных на него задач, особая подкомиссия просит все местные власти оказывать ему, Джансугурову, самое широкое содействие в успешном выполнении возложенных на него обязанностей, при этом Джансугурову предоставляется право кооптировать сотрудников для работы в комиссии и подачи телеграмм служебного характера.

Пред[седатель] подкомиссии

Секретарь

Қолдары түсініксіздеу қойылған.

Бұл деректерді кейін Қазақстан Журналистер одағының мүшесі, араб әріптерінің білгірі, Әбілхан Әбіласан жеке кітап ретінде арап жазуынан кирилл жазуына ауыстырып, алғысөз жазып, 2001 жылы Алматы қаласынан жарыққа шығарады. Бұл өте құнды деректер Жетісу жеріндегі тарихи оқиғалар мен әдеби туындылардың әдебиеттану мен тарихтан үлкен орын алатын жазбалар.

Яғни, Ілияс Ташкент қаласына барарда ел арасындағы осындай фольклорлық мұраларды жинақтап, игілікті іс атқарады.

Ал төмендегі архив құжаты Ілиястың Ташкентке сапары туралы айғақтайды: N4: Распоряжение председателя подкомиссии северного района особой научной комиссии Семиреченской области

7 октября 1920 г.

При сем подкомиссия просит выдать пропуск членам комиссии А. Джумагулову и И. Джансугурову на проезд от г.Верного до г. Ташкента по делам службы.

Пред[седатель] подкомиссии

[Арабаев]

Секретарь

ГААО. Ф.350. Оп.1. Д. 8. Л .445. Подлинник[5].

Архив деректері арқылы білетініміз - Ілиястың Ташкент қаласындағы өмірі осылай басталады. Қызмет бабымен келген Ілиястың алдына қойған мақсаты – оқу оқып, білім алудың жолы еді. Онысы да көп ұзамай іске асады. Түскен оқуы – Ташкент қазақ институты жанындағы 2 жылдық оқытушылар дайындайтын курсқа түседі. Оны бітіргендігі жөніндегі құжат төмендегідей: N5, Удостоверение о направлении в Капальский уезд для работы в школе.

25 мая 1921 г.

Настоящим удостоверяется, что т. Джансугуров, окончивший одногодичные курсы при Киринпросе*, командируется с 25 мая [19]21 г. В распоряжение Капальского уездного отдела народного образования в качестве школьного работника.

Заведующий школьным отделом

Секретарь

ЦГАРК. Ф. 1368. Оп. 3.Д.64.Л.50. Подлинник[6].

Яғни, сол тұстағы *Киринпрос, Киргизский институт просвещения деп аталған, бұл институт Ташкент қаласында 1920 жылдың қазан айына дейін қазақ пен қырғыздарды мұғалім ретінде дайындаған. СНК КазАССР-дың жарлығымен 1926 жылы 2 маусым күні ол Қазақтың педагогикалық институты болып ауысқан (қазір ол Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті).

Келесі сөзінде Ілияс: «Мен жаздай ел ішінен комиссияға әдебиет жинау қызметінде болып, күзге комиссиямен бірге Ташкен келдім. Ташкенде алғаш қазақ институты ұйымдастырылған жылы екен. Оның жанындағы 2 жылдық оқытушылар дайындайтын курсқа түстім. Қазақ ана тілін, орысша таңбасын сонда оқыдым. Қалалы жерде, қайнаған оқулы-ордалы жерде өмірімде болғаным сол. Театрды көргенім сол. Кейін өзімізден ойнадық. Жанақ ақын болып айтыстым. Бірақ жазумен айналыса алғаным жоқ.

Аз күннен соң оқи жүріп, «Ақ жол» газетіне корректор болып кірдім. Мұратбайұлы Ғанидың ұйымдастыруымен «Жас алаш» газетін шығардық. «Жалпы жас» деген өлеңім сол газеттің бірінші бетінде басылды» - дейді. Осы тұста Ілиястың «Ақ жол» газетіндегі корректор қызметі туралы айта кеткен жөн. Бұл газет сол тұстағы «XIX ғасырдың басы қазақ баспасөзінің молайған, бір арнаға түскен мезгілі еді. «Сары-арқа», «Жас азамат», «Бірлік туы», «Ақ жол», «Тәжі», «Жас қайрат», «Ұшқын», «Кедей сөзі», «Бостандық туы», «Қазақ тілі», «Жаңа дауыс», «Кедей еркі», «Қызыл ту» газеттері, «Абай», «Шолпан», «Сана», «Таң» журналдары жарық көрді. Осылардың қай-қайсысы болсын сол кездегі аумалы-төкпелі тарихи кезеңдегі қазақ халқының тұрмыс-тіршілігінен, әлеуметтік ахуалынан, енді орныға бастаған Кеңестер үкіметінің жайынан, бізге беймәлім кейбір қырларынан хабардар етеді. «Ақ жол» газеті бұл тұрғыдан алғанда оқырман қауымға берері тіпті де мол.

«Ақ жол» жинағының 1-2 томына аталған газеттің №1 нөмірінен (07.12.1920 жыл) №38 нөміріне (22.03.1921 жыл) дейінгі саны топтастырылған. Бұл шақтағы оның жауапты шығарушылары (бүгінгі тілмен айтқанда «бас редакторлары») – Сұлтанбек Қожанұлы мен Қазмұқамбет Құлетұлы. Әрине, басылым аптасына 3 рет шығып тұрса, Сұлтанбек іссапар шыққанда Қазмұқамбет редакцияласа керек. Газеттің бас қаламгерлерінің бірі – Міржақып Дулатұлы. Ол бұл кезде де «Мадияр» ныспысымен өндіртіп жазыпты.

Сондай-ақ осы бастапқы «Ақ жол» нөмірлерінен Мағжан мен Бернияз өлеңдерін, І.Жансүгірұлы мен қырғыз зиялысы И.Арабайұлы мақалаларын, қазақ-қырғыз институтына, бастапқы ұлт оқу құралдарына, әуесқой театрлық қойылымдарға байланысты деректерді ұшыраспырамыз. Газеттің тағы бір үлкен тарихи миссиясы – Қазақстанның саяси-әлеуметтік дамуына деген Түркістанның көзқарасын (ол кезде екеуі бөлек республика ғой) айна қатесіз жеткізген дер едік....

...Түркістанның беделді газетінің әлеулі еңбегі осындағы педагогикалық институтты танытуы дедік. Қазір білім саласының тарихын зерттеушілер ҚазПИ тарихын 1928 жылдан бастап қатты қателесіп жүр. Шындап келгенде ол 1926 жылы Ташкенттегі (Түркістандағы) «КазПедВуз»-дан басталады.

Ал, оның алдында не бар еді? Оны да «Ақ жолдан» табамыз.

«1917 жылғы өктөбір төңкерісінен кейін қазақ-қырғыз іштерінен шыққан азын-аулақ ісшілердің біразы саяси істермен шеттеп кетті. Қалғандары қарап жүре алмай халық-ағарту жұмысына берілді. Ол уақыт құрғақ сөздің дүрілдеп тұрған кезі болғандықтан және хүкімет басындағы жолдастардың көбі ортақшылдық саясатының батырлары болғандықтан, талаптары онша мандымаса да, көп еңбектің арқасында жүріп бір семинарияның басын қалқайтты. Бұл семинария 1918-ші жыл 15-ші нөйәбірде ашылып, оқуы қазақ тілінде болды. 150-дей оқушылар мен өткен 20-шы жыл 1-ші сентәбірге шейін өмір сүрді. Енді бұл күнде өткен нөйәбірдің 10-нан бері «Қазақ-қырғыз институты» атында болып ашылды. Семинария мен жаңа ашылған иституттың айырмасы мынадан аңланады: семинария – орта дәрежедегі оқу жайы, институт жоғары дәрежелі оқу жайы».

Яғни, тек оқу білім ғана емес, сол тұста Ілияс өзінің өнерге деген ықыласын білдіріп отырады. Театр дегенді естуі сол екен, оның жай-жапсарын біліп, тіпті сонда Жанақ ақынның ролін сомдайды. Ақын болсам деген ойын да сонда білдіреді. Әдебиет деген алып кеменің жан-жақты қалай жүзіп, қалай малту жайын да білмек болып ұмтылады. Онысы да оған зор мүмкіндік тудырып, Ташкенттегі аз уақытын «білсем», «көрсем» деген құлшынысын әрі қарай дамытады. Мұнда болғанда ана тілі мен орыс таңбасын

көріп, сол тұстағы шығып жатқан газет-журналдарды оқып, тұщынады, рухани ләззат алады. Орыс басылымдары арқылы көп болмаса да әлемдік дәрежедегі жаңалықтар мен өзгерістерді танып, дүние танымы ұлғаяды. Ең алғаш Пушкин мен Лермонтов, Толстой, Некрасов, Диккенс пен Байронды, Гете мен Гейненің туындыларын оқып, танысады. Қазақтың ең алғаш жастар басылымы «Жас алаш» газетін басып шығарады. Бұл жас ақынға үлкен серпін береді, тәжірибесін көтереді. Жалпы басылым мен газет не екенін сол жерде сезінеді. Кейін 1925 жылы қалайда журналист боламын деген ұшқын от сол жерде пайда болды десек еш қателеспейміз. Белгілі болғандай Ілияс 31 жасында оқу іздеп, Мәскеуге аттанады. Онда түскен оқуы – Бүкілодақтық Коммунистік журналистер институты. Осы пікір – оның Ташкенттегі «Жас алаш» пен «Ақ жол» газеттеріндегі жұмыс тәжірибесі көп ой салғандығы анық. Тіпті, өмірінің өзі баспасөзбен бірге қалыптасуы Ташкенттегі азды-көпті еңбегі өзіндік із салғандығын айқын көре аламыз.

(Жалғасы бар).

М.ИМАНҒАЗИНОВ,
филология ғылымдарының докторы.

ПЕРВАЯ ЛАСТОЧКА НЕЗАВИСИМОСТИ

Гульдария Искакова, магистр, старший преподаватель.

Каждый год, празднуя День Независимости, многие не задумываются о значении и особой роли, которые несет в себе другая дата - 25 октября. У Дня Республики довольно непростая судьба: некогда он считался национальным, в короткий период имел статус государственного, а в 2009 году, после внесения правок в Закон «О праздниках в Республике Казахстан» его и вовсе отменили. Спустя многолетнее забвение, на диалоговой площадке Национального курултая Касым-Жомарт Токаев снова заговорил об этой дате и озвучил идею вернуть событию былую славу и почет. И 29 сентября 2022 года, День Республики был официально и справедливо возрожден.

Накануне праздничной даты об исторической обстановке и событиях, объясняющих эпохальный характер принятия этого документа, в интервью «Jetisy yniversiteti» рассказала магистр, старший преподаватель ЖУ им. И. Жансугурова Гульдария Искакова.

- Какое значение для истории Казахстана несет в себе подписание Декларации о государственном суверенитете? Почему Глава государства назвал этот документ «великим»? В чем, на Ваш взгляд, его особая ценность?

- 25 октября - одна из важнейших дат в истории Казахстана. Именно в этот день в 1990 году была принята Декларация о государственном суверенитете Казахской ССР. По сути, это основа независимости, что и было подчеркнуто Президентом Касым-Жомартом Токаевым в июле 2022 года на заседании Национального курултая: «Предлагаю вернуть Дню Республики статус национального праздника. Это был первый шаг нашей страны на пути к независимости».

Декларация провозгласила суверенитет Казахской ССР и декларировала политико-правовые основы Казахстана как независимого государства. В ней впервые были закреплены такие принципы государственности как целостность, неделимость и неприкосновенность территории, развитие культуры народов и их языков, укрепление национальной самобытности. В документе также был провозглашен принцип самостоятельного решения политических, экономических и социальных проблем. КазССР получала право на создание собственных внутренних войск, органов государственной безопасности и внутренних дел. А Президент признавался руководителем страны, главой административно-исполнительной высшей власти.

- Поделитесь, пожалуйста, что волновало людей в годы, когда Казахстан только вступал на путь независимого государства? Какие настроения были?

- Конец 80-х и начало 90-х годов прошлого столетия были временем больших надежд и перемен. Демократизация общественной жизни привела к росту политической активности народа: стали формироваться политические партии и общественные организации, выдвигались лозунги о реальной свободе республики, возрождались национальные традиции и обычаи, в обществе царила эйфория от больших изменений. Эти настроения нашли свое яркое отражение в декабрьских событиях 1986 года в Алматы. Тогда казахская молодежь, не побоявшись мощи и силы тоталитарного государства, вышла на улицы, чтобы защитить идеи нации и суверенности. На мой взгляд, есть определенная преемственность между декабрьскими событиями и провозглашением Независимости в 1991 году. Это также было подчеркнуто Президентом Касым-Жомартом Токаевым в статье «Независимость превыше всего»: «Нам необходимо по достоинству оценить и всячески популяризировать мужество и подвиг героев Желтоксана».

- Расскажите о дальнейших революционных преобразованиях, произошедших в стране после приобретения Независимости.

- Рассуждая о сложностях, которые мы пережили на пути суверенности, Президент Касым-Жомарт Токаев отметил: «Мы пережили тяжелейший период, когда казалось, что из кризиса нет выхода, но мы создали свое независимое государство без конфликтов и кровопролитий». Великие реформы рождают великие надежды. Люди, которые их начинали, вводили тенге, утверждали образ Казахстана на международной арене, были убеждены, что все, так или иначе, встанет на свои места. Пути истории часто оказываются сложнее, извилистее, «хитрее», чем наши представления о них. Молодая Республика Казахстан вынуждена была остаться один на один с огромнейшим комплексом проблем, как внутреннего свойства, так и внешнего характера. Правильное определение характера и темпа реформ стало для нашей страны фактически вопросом жизни или смерти. Поэтому Касым-Жомарт Токаев не преминул напомнить всем: «Политические, экономические, социальные, демографические и другие обстоятельства того времени требовали исключительно взвешенных решений». Сегодня эти решения кажутся простыми и само собой разумеющимися. Но тогда, в самом начале пути, все было по-другому. Тогда была борьба, полная драматизма, противостояние, столкновение аргументов и авторитетов, отражавших различные взгляды на темпы и пути рыночных преобразований. Победили реалисты и прагматики, среди которых был и нынешний президент.

Еще одним знаковым событием нашей новейшей истории было закрытие в 1991 году Семипалатинского ядерного полигона. Благодаря указу, подписанному Президентом Н. Назарбаевым, Казахстан стал лидером мирового движения за ядерное разоружение, завоевал доверие крупных держав, признан ответственным членом международного сообщества.

- В своей программной статье «Независимость превыше всего» Касым-Жомарт Токаев, подчеркивая преемственность преобразований в стране, обозначил ключевые исторические периоды ее развития. И вот мы на пороге четвертого десятилетия, главные цели которого – сильное государство и конкурентоспособная нация. На Ваш взгляд, Казахстан готов к этому периоду?

- На мой взгляд, Казахстан готов к решению данных задач. За прошедшие 30 лет независимости наша страна состоялась как суверенное государство. Можно с уверенностью говорить о политической независимости Казахстана, признанной мировым сообществом как суверенным субъектом международного права. Итоги пройденного пути внушительны и весомы. К нынешней дате Казахстан подходит зрелым государством, вооруженным огромным опытом и обширнейшим инструментарием методов, средств, приемов государственного строительства.

- Сегодня в Казахстане проходят важные реформы, и многие идеи, заложенные еще в Декларации, получают дальнейшее развитие. Каких перемен, в связи с этим ожидаете Вы?

- Принятие решения в 2022 году об утверждении Дня Республики национальным праздником, имеет важное историческое значение. Независимость нашей страны действительно начинается с этой даты. Именно тогда Казахстан стал реально осознавать свои национальные интересы, особенно в экономике, по сути означавшие стремление страны улучшить качество жизни своего народа. Я считаю, необходимо усилить популяризацию среди молодежи глубокого понимания о вкладе данного праздника в укрепление независимости Казахстана.

Да разве сердце позабудет,
Того, кто хочет нам добра,
Того, кто нас выводит в люди,
Кто нас выводит в мастера.
Н. Добронравов

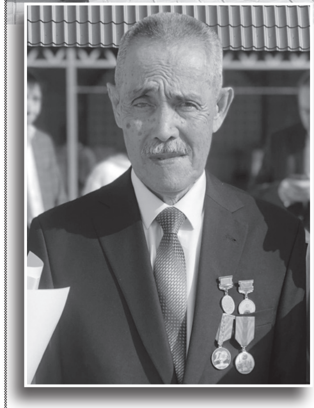

ДИНАСТИЯ УЧИТЕЛЕЙ

Династия учителей…. Как строго и возвышенно звучат эти слова. Они подчеркивают благородство и мужество, талант и образованность людей, избравших своей профессией обучение и воспитание подрастающего поколения. Требовательное отношение к избранному пути, понимание своего долга, любовь к детям – все это отличает настоящего учителя по призванию, по велению сердца.

Удивительную семью Куреновых, в составе которой - 17 преподавателей с общим педагогическим стажем около 5 веков - поздравили в честь Дня учителя в Коксуском районе. В торжественной обстановке представителей рода наградили почетными грамотами Министерства науки и высшего образования РК и от имени руководства региона, нагрудным знаком «Отличник сферы образования», а также Благодарственным письмом акима области Жетысу. Фамильное древо семьи, претендующее на рекорд верности профессии, в которой любовь к преподаванию стала традицией, уже давно пополнилось четвертым поколением педагогов. На сегодняшний день последователями родоначальника семейства являются 12 человек.

Родоначальник династии учителей Нургабыл Куренов

У истоков знаменитой в крае династии учителей стоял Нургабыл Куренов 1914 года рождения, который на протяжении 50 лет преподавал математику в школе. Ветеран Великой Отечественной войны, он был награжден орденом Победы, медалью «За Отвагу». Человек энциклопедических познаний, разносторонних интересов и способностей блестяще владел предметом, азы которого бережно и скрупулёзно передавал своим ученикам. Семейный архив как зеницу ока хранит рукописи и воспоминания настоящего труженика, талантливого педагога, который в те трудные времена начала XX века без остатка отдавал своё сердце ученикам. Любовь к этой профессии он смог привить не только своим детям, внукам и правнукам, но и снохам и зятьям. Среди них есть преподаватели математики, информатики, английского языка, химии и биологии.

Мы считаем большой удачей и очень рады, что один из представителей известной династии - Дуйсебек Нургабыл, профессор, доктор физико-математических наук - преподает высшую математику в нашем Жетысуском Университете им. И. Жансугурова.

Дуйсебек Нургабылович родился в 1950 году в селе Актеше Талдыкорганской области. После окончания математического факультета Казахского политехнического института им. Абая в Алматы в возрасте 23 лет он остается преподавать в стенах своей альма-матер. Спустя два года получает предложение от Жезказганского университета им. О. Байконурова, которому посвящает 29 лет своей трудовой жизни. Впоследствии Дуйсебек Нургабылович переезжает в Талдыкорган и занимает должность в Жетысуском Университете, где трудится уже около 20 лет.

Являясь хранителем математических знаний, он прививает общечеловеческие ценности своим ученикам, увлекает и посвящает их во вселенную цифр и уравнений. Под его наставничеством выпустилось множество студентов, в том числе свыше 60 магистрантов защитили свои диссертации. Стаж педагогической работы Дуйсебека Нургабыловича составляет около полувека.

- Нет большего счастья, - делится Дуйсебек ага, - чем стать свидетелем того, как растет твой ученик, формируется личность и добивается больших успехов.

Дуйсебек Нургабылович имеет много наград за добросовестный труд. В их числе: нагрудные знаки «Отличник образования РК», «За заслуги в развитии науки РК», золотая медаль и диплом качества Европейской научно-промышленной палаты, две медали, приуроченные к юбилейным датам Независимости страны. Имея первую квалификационную категорию педагога, он постоянно делится своим бесценным опытом работы на районных и областных совещаниях работников образования.

Семейная жизнь Дуйсебека Нургабыловича сложилась также успешно, как и профессиональная. В семье трое детей: Еркуат, Гульшат и Кайрат воспитывались в атмосфере любви и уважения. Родительская забота равномерно распределялась между детьми. Их всегда приучали к труду, ответственности, учили добру, любви ко всему живому. Причем все они пошли по стопам отца и деда. Стали учителями.

Очень емкие и важные слова напутствия дал Дуйсебек Нургабылович молодому поколению преподавателей. Как важно, чтобы каждый педагог вот так относился к выбранному делу – профессионально, ответственно, и, главное - с душой.

- Профессия учитель – самая важная и благородная, - говорит представитель благородной династии. - От того, каким он будет, зависит будущее нашей страны, жизнь подрастающего поколения. Преподаватель должен, в первую очередь, честно, на высоком уровне обучать своему предмету. Такое отношение педагога к своему труду учит школьников и студентов честности, добропорядочности, ценностному отношению. Наставник должен увидеть в каждом ученике, индивидуальные особенности, воспитывать критическое, креативное, творческое мышление, формировать у них способности принимать наилучшее решение из бесконечного варианта возможностей.

СБЕРЕЖЕМ НАШ ОБЩИЙ ДОМ

Информация о том, сколько усилий государство прилагает для того, чтобы обеспечить местами в общежитиях казахстанских студентов – звучит регулярно. Если спросить старшее поколение, чья учеба пришлась на девяностые и нулевые годы, то и вовсе станет ясно, что нынешнему поколению в этом вопросе по-настоящему повезло. Вот только все ли ценят предоставляемые им возможности?

Действительно, для оперативного решения проблем с жильем учащихся делается немало. В текущем году в стране было введено в эксплуатацию 37 объектов общей вместимостью в 11 тыс. мест, включая 26 общежитий для студентов вузов и 11 - для колледжей. Также в августе Министерством науки и высшего образования РК был создан специальный ситуационный центр. А ребятам, которым не хватило мест в общежитиях, предоставлялись временные варианты размещения в хостелах и гостиницах, где они жили до разрешения вопросов по дефициту.

Согласно плану, утвержденному в рамках Дорожной карты по реализации предвыборной программы «Путь перемен: Достойную жизнь каждому!» партии «Amanat» к 2025 году планируется ввести в эксплуатацию не менее 50 тыс. новых мест в общежитиях для студентов. Министр науки и высшего образования Саясат Нурбек уверен, что с учетом принимаемых мер и внесением изменений в законодательство, подобная проблема обучающихся будет в скором времени решена. А в случае несоблюдения этого требования вузы планируют попросту штрафовать.

С выполнением обязанностей перед молодым поколением со стороны государства мы разобрались. А теперь попробуем определить ответственность от лица студентов.

Вся жизнь насыщена правилами, которые помогают нам сохранить порядок и гармонию в обществе. Они могут быть разнообразными: от религиозных заповедей до законодательства и даже распорядка дня. Но сегодня мы сосредоточимся на тех обязанностях, которые оказывают влияние на студенческую жизнь, а именно на правилах проживания в общежитии.

Став студентом, молодой человек впервые без родительского контроля и «воспитательных моментов» совершает свои кроткие и пока еще неуверенные шаги к социализации. Знакомство с жизнью в общежитии позволяет ребятам погрузиться в особый мир, где проявляются все потаенные стороны их характера. Здесь они сталкиваются с дисциплиной и порядком, проходя своеобразную школу жизни. А в ней важнейшими качествами являются чувство коллективизма, ответственности, взаимоподдержки и эмоциональной устойчивости.

На балансе Жетысуского университета им. И. Жансугурова имеется 3 студенческих общежития, рассчитанных на проживание около 1 тыс. человек. Два здания находятся в шаговой доступности от учебных корпусов. А третье, именуемое «Домом студентов», расположено в микрорайоне Каратал, в весьма живописном месте - у городского бассейна и парка Победы. Стильное просторное многоэтажное строение является уникальным по комфорту не только в рамках области, но всей страны.

«Дом студентов» был введен в эксплуатацию 2021 году. На каждом этаже здания расположено 12 жилых комнат. Общежитие рассчитано на 288 мест. Все номера предназначены для размещения 3 человек, оборудованы ванной и санузлом и укомплектованы необходимой для удобства мебелью: 3 кроватями с прикроватными тумбами, 2 шкафами, столом со стульями и полками для хранения вещей. Кроме того, на каждом этаже есть прачечные и гладильные, а также комнаты отдыха, где студенты могут расслабиться, посмотреть телевизор. Присутствуют и бытовые комнаты, в каждой из которых имеются по 3 холодильника, морозильная камера, электроплиты, столы и стулья. На всей территории общежития функционирует Wi-Fi. Словом, созданы все условия для комфортного проживания, учебы и отдыха.

Оборудованы тренажерный зал, компьютерные классы, мини-кинотеатр и несколько смотровых площадок. А из окон достаточно сложного и красивого архитектурного объекта открывается живописный вид на набережную городского бассейна, где летом работает фонтан с подсветкой.

Каждый студент, заселившись в общежитие, должен соблюдать особые правила проживания. Целенаправленное игнорирование их обернётся чередой неприятных событий, после которых можно запросто остаться за входной дверью, на крыльце с грустным лицом, тяжёлыми сумками и паническим непониманием, что делать дальше. Необходимыми предписаниями, соблюдение которых поможет студентам избежать подобных проблем, поделился комендант «Дома студентов» Саида Карсыбаева.

- Опишите, пожалуйста, Ваш рабочий день.

- В основном день начинается с обработки заявок от студентов. Они бывают весьма разнообразными: что-то сломалось, и это следует починить, где-то необходимо заменить лампочки. После я выполняю обход территории, включая все этажи и бытовые комнаты. Обязанностей очень много: уход за состоянием здания,

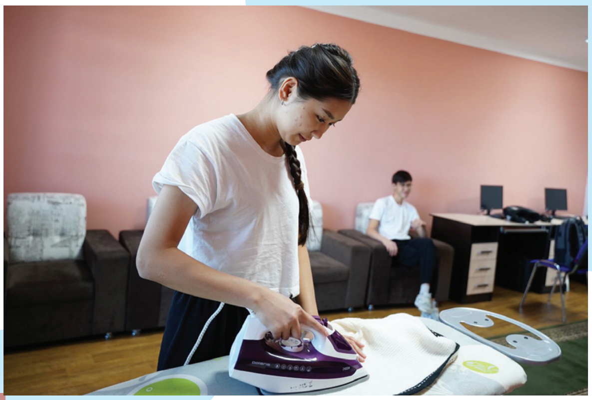

ведение документации, коммуникации. Я также отвечаю за процесс заселения и проживания студентов в общежитии. При заселении мы предоставляем ребятам возможность ознакомиться со своей будущей комнатой, поскольку университет обеспечивает временное жилье на период их учебы. За время своего пребывания в общежитии студентам необходимо: бережно относиться ко всему, что в нем находится, и соблюдать чистоту и порядок в своей комнате. В случае порчи имущества они обязаны возместить причиненный ущерб.

Помимо этого, из соображений техники безопасности в комнатах запрещено использование электропотребляющих приборов, в том числе утюгов, электроплит, удлинителей. Также при заселении студенты подписывают акт-приема передачи, который подтверждает, что в их апартаментах все находится в хорошем состоянии. По завершении учебы студентам требуется сдать комнату в исходном чистом виде и без повреждений мебели. Они несут полную ответственность за ее состояние и во время проживания.

- Саида Касымбековна, для Вас самое главное в работе?

- Думаю, самое главное — это создание благоприятных условий для жизни студентов, а также сохранение имущества общежития на долгие годы.

- Что в первую очередь необходимо усвоить студенту, проживающему в общежитии?

- Ребятам необходимо понять, что у нас действует свой распорядок, который они обязаны соблюдать. Так, вход в общежитие запрещается после 22:00. С 23:00 до 6:00 в здании необходимо соблюдать тишину. С момента заселения в общежитие избирается староста этажа, который в свою очередь проверяет чистоту комнат, и, если есть замечания - фиксирует их. Кроме того, у нас действует орган самоуправления - Совет общежития, деятельность которого направлена на решение задач по повышению качества проживания, способствуют сохранению порядка и поддержанию уюта. Это все делается не для того, чтобы как-то притеснить некоторых ребят, а, наоборот, для защиты прав более дисциплинированных. Также на территории общежития запрещается нарушать общественный порядок, хранить и распивать спиртные напитки, курить.

- Выше мы рассказали студентам о достоинствах проживания в “Доме студентов”. Что еще Вы можете обозначить?

- В общежитии имеется прачечная, где выдается комплект постельного белья. В соответствии с установленными санитарными нормами. Раз в 10 дней осуществляется его обмен. Преимуществ множество. И когда я сталкиваюсь с небрежным отношением студентов к здешнему имуществу и благам, предоставленным им, меня это очень удивляет и расстраивает.

- Поделитесь, пожалуйста, какие случаи нарушения студентами общих правил проживания в общежитии чаще встречаются?

- Довольно часто ребята оставляют включенным свет в своих и бытовых комнатах. Мы это выявляем при обходе. Еще бывает такое, что в продуктовые тумбы студенты кладут обувь. Или закладывают грязные кроссовки в стиральные машины. Что после такого должен делать следующий студент, который хотел постирать, допустим, нижнее белье? Многие режут продукты прямо на столе, оставляя глубокие царапины на поверхности. Или приклеивают скотчем плакаты на стены так, что краска отходит. Есть, конечно, замечания, но мы их устраняем. Хочется обратиться к студентам с напоминанием о необходимости соблюдать правила проживания в общежитии и технику безопасности, бережно использовать имущество университета, сохранять чистоту и порядок в комнатах, ежедневно производить в них уборку, экономно расходовать воду и электроэнергию, а при уходе из комнаты выключать электричество и сдавать ключи на вахте.

- Что бы вы хотели сказать студентам напоследок?

- Ребята, став частью коллектива общежития, вы не только пользуетесь его благами, но и несете ответственность, в первую очередь, перед университетом, который и предоставил вам эти удобства. Также необходимо уважать своих соседей, разделяющих с вами быт. Не стоит забывать и о будущем поколении студентов. Им надо передать все имущество в целостности и сохранности. Принцип: «после меня хоть потоп» является неправильным. Относитесь к общежитию как к своему родному дому. И тогда, я думаю, прежде чем выйти из бытовой комнаты, вы несколько раз проверите, выключены свет и электроплита или нет. Давайте уважать друг друга, жить в чистоте, порядке и мире!

Резюмируя сказанное, хочется еще раз подчеркнуть, что уважения к чистоте и порядку необходимо придерживаться не только в новых и свежих апартаментах, но и там, где жилище уже видело немало и оставляет, к сожалению, желать лучшего. Подумайте о том, что когда-то все это было совершенно новым. Возможно, ваши предшественники не уделяли должного внимания этому аспекту, а потому сегодня вам приходится жить в условиях, которые могли быть намного лучше. Так давайте уважать друг друга и думать о таких же молодых ребятах, которые, как и вы, тоже хотят жить в чистых, красивых и уютных комнатах.

7-8 стр. подготовлены Аидой АХМЕТОВОЙ.

ҚҰРЫЛТАЙШЫ: І.ЖАНСҮГІРОВ АТЫНДАҒЫ ЖЕТІСУ УНИВЕРСИТЕТІ

Медиаорталық басшысы
Баян Шаянбаева

Бас редактор: А. Иебекова
Тілші: С. Әшірбекова
Корректор: А. Ахметова
Дизайнер: Н. Елшібеков
Фотограф: А. Капиев

- Газет Қазақстан Республикасы Ақпарат және Коммуникация министрлігі, Байланыс, ақпараттандыру және бұқаралық ақпарат құралдары саласындағы мемлекеттік бақылау комитетінде 2018 жылғы 27 қарашада тіркеліп, № 17378-Г куәлігі берілген.
- «Жетісу университеті» газеті медиаорталықта теріліп, беттеледі.
- Жарияланған мақала авторларының пікірлері редакция көзқарасын білдірмейді.
- Газет айына бір рет шығады.
- Газет Талдықорған қаласы, Қабанбай батыр көшесі, 32-үйде, «Алматы - Болашақ» АҚ филиалы «Офсет» баспаханасында басылады.

МЕКЕНЖАЙЫМЫЗ:
Талдықорған қаласы,
Жансүгіров көшесі, 187 а.
Байланыс телефоны: 12-00

Индекс 64568
Тапсырыс №1256
Таралым 2000 дана